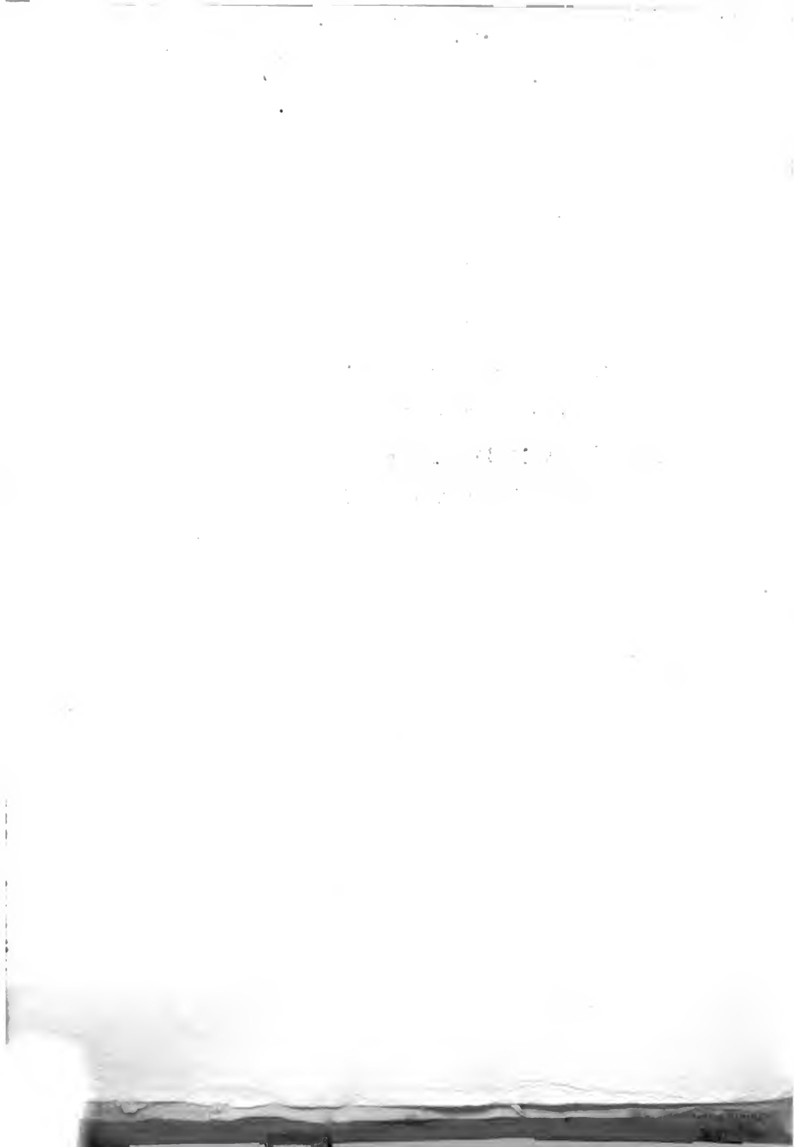
9

9.

IN VARIOLARUM INOCULATIONEM DISSERTATIO *EPISTOLARIS*

NOBILI ET SAPIENTI VIRO

D. SYLVESTRO ANTONIO PONTICELLI

Comiti Farnetæ & Gussiolæ, Bononiensis Scientiarum Instituti Academico, Regiæ Universitatis Monspelliensis Professori & Socio, Regiæ Scientiarum Academiæ Correspondenti, Augusti Hispaniarum Infantis DD. Philippi, & Augustæ DD. Aloysiæ Elisabeth Christianissimi Regis Primo-natæ, totiusque Augustæ Prolis Archiatro, atque Supremi Medicorum Magistratus Præsidi perpetuo &c.

FRANCISCUS COMES RONCALLI PAROLINUS:

URges, & peculiari Epistola Salæ in Regio Palatio nuper elapso mense data, & ad nos transmissa, prope vim facis, Ponticelli Ornatissime, ut ipse pandam quæ legerim, viderim, aut sentiam de Inoculatione Variolarum pluribus ab hinc annis apud aliquas Gentes instituta: idque agis jussu Viri omniscii, & toto Orbe celeberrimi Domini de la Condamine, nunc in magna Metropoli Parisiorum Lutetia florentis, & optantis scire quid signanter in Longobardico Transpadano hoc Italiæ tractu, locisque finitimis usuveniat, quaque sorte & exitu insitio illa peragatur.

Quamvis ipse nihil sumens, & mediocritatis meæ probe conscius, ille ideo non sim, qui expectationibus vestris possit satisfacere: quamvis Venetæ Rossianæ, cusæque (1) Ephemerides elapsæ hebdomadæ me multum terreant (admonent quippe, & ubique terrarum ac gentium apud Literatos omnes hanc quæstionem obstrepere, & erectum in Franciæ Universitate Tribunal, sedentibus Episcopis & Theologiæ Doctoribus, mox in magni momenti hac re sententiam pronunciaturis) ideoque per quam caute ne dicam trepidanter ante tantos Viros opinio proferenda sit; quæ si ante decisionem in Gallicanas perveniit Regiones, licet ceteris longe inferior atque postrema, potest tamen esse granum illud in bilancis latere præponderans, tollensque æquilibrium: nihilotamenminus, cum hæc prima jussio sit, quam humanitati tuæ acceptam referre debeo, nefas ducerem non parere; ratus me vobis ambobus humanissimis minus qualicumque scriptinnae, quam silentio displiciturum.

Neque vero, dum primus ego & solus in Italia, (quod sciam) saltem ex professo, contra tantam Adversariorum sectam, & fere ab omnibus Sapientibus in hoc anfractu derelictus, argumentum tractare aggredior, vellem crederes, aut peteres, me in omnia iturum loca, fontes, ubi documenta, libros volvendo, elici possint, perque quæstionum tricas divertere, ut Scriptores, consarcinando, assueti sunt: multoque minus me, hac data occasione, postulare, ut quidquid edisserere pergam, pro rato & firmo accipi debeat. Nihil datur tutum in Arte nostra: meapte natura semper hærens potius ad dubitandum proclivia sum. Argumentum propositum jam jam senescens diversimode, & multifariam actum, atque penitus, penitusque discussum, non sinit, ut alia, aut nova excogitari possint: tanto magis, quia intelligo jam desudasse Viros Sapientissimos (2) nobilioribus Disciplinis instructos, omnique scientiarum supellectile ornatos, quos venerari debeo ut Magistros, & a quibus lex prolata semper magis confirmata expectanda est. Dicam solum, ut obediam. Dicam ut Advocatus, ineloquens licet, causam tractans. Lis, & punctum deinde curis & vigiliis nostris fortasse magis illustratum, redeat ad Sapientes: redeat primum ad te, deinde ad amicum Parisiensem tuum Nobilissimum, scilicet de la Condamine; cui duplici de causa me peramanter adstrictum sentio: nimirum ob parem cooptationem in Regiam Berolinensem Academiam, atque mutuam nostram dependentiam a Regia Celsissima Borbonicorum Monarcharum Domo. Vos, inquam, de Scriptis meis Judices estote. Eorundem qualiscumque fuerit sors, me vindicem non habebit, neque ulterius scriptitabo. Vadant ideo, consuetum rerum cusarum fatum, in terras alienas, veritatem per quæstiones quæritando: sed laconice: ideoque, ut ad rem veniamus, tangam solum quid Variolosus Morbus sit in essentia sua, suaque origine, causis, symptomatibus, effectibus; ut hinc ratione, & experientia, præcipuis divinæ artis cardinibus facem præferentibus, strata magis via sit ad statuendum, num exposita Variolarum inoculatio laudanda veniat.

De illarum insuper in humanam calamitatem exordio; & successiva invasione non nimis ero sollicitus: omnium placitis in varia abeuntibus, nuncque prima, nunc tardiora sæcula culpantibus, atque ab Orientalibus Provinciis per Syriam ad Persiam, Hippocrate silente, peragrasse, proindeque ad Europam pervenisse, mordicus sustinentibus. Quod a veritate absonum crediderim. Probabiliter enim ærumna hæc fuit a Mundi initio ingenita, humano generi in universum essentialiter coæva, & per-accidens postea Endemico, aut Epidemico etiam afflatu hinc inde grassando transportata (3): quam fere nemo Mortalium vitare potest (4): Sique unus vel alter ab eadem immunis ad senectutem pervenit: non ideo dicendum Variolis caruisse. Interdum quippe in infantia Variolæ invadunt, suumque stadium nunc lente, nunc acute prosequuntur sub larva alterius morbi, nunc sudoribus, nunc diarrhæis, nunc alia crisi judicati, & fortasse Medicis ignoti: quinimmo pustulis eruptis in hepate, ventriculo, intestinis, aliisque locis: quod nonnulli classici auctores docendo tangunt (5), & loquitur etiam Vir Clarissimus Carolus Francischus Cogrossius Professor Patavinus emeritus in Epistola sua (6) ad nos directa.

A 2 His

(1) Num. 46.: per il dì 18. Novembre 1758.

(2) In Consultationibus Medicis Morandi Morandi, Epistolisque additis, hæc prostant: *L' Inghilterra sola può fornirci di cento, e più Trattati sopra lo stesso* Vajuolo.

(3) Nec obstat documentum a Jacobo a Castro Medico Londinensi propositum, pag. 8. Dissertationis in Inoculationis, seu transplantationis variolarum Methodum; esse hunc Morbum *novum*, quia a veteribus indictum: quandoquidem alio fortasse nomine hunc ipsum vocitabant, ut cordati Scriptores docendo statuunt absque ulla *hæsitatione*.

(4) Neque methodo ultra Indiam, & extra Gangem ab Asiæ, Japoniæ præsertim Gentibus inventa; sectione nempe in Infante recens nato vasorum umbilicalium, ita ut residuus Sanguis menstruus exprimatur. Proh somnia!

(5) Boerhaavius præcipue, quando scripsit: *Morbus Variolosus, sæpe sine Variolis*.

(6) Vide Opus nostrum in folio magno dicatum Augustissimæ Elisabeth Farnesiæ Hispaniarum Reginæ, cui titulus: Summi Pontificis, Regum, Principum, Academiarum, Sapientum Diplomata & Epistolæ ad Comitem Franciscum Roncallum Parolinum.

His positis, censeo Variolosum fermentum in omnibus latere, & esse agens illud apte natum ad promovendam sanguinis, & humorum omnium effervescentiam in puncto, & casu illo, quo liquidorum despumatio, natura operante, surgere & efformari debet, ut purum ab impuro separetur: in quo consistit lucta Microcosmi nostri.

Si constanti lege id in omnibus evenit, eveniet mechanica necessitate cogente, ab interno scilicet liquidorum genio, statu, aptitudine, intestino motu, causisque, scintillæ instar, superadditis, quibus animalis machina concutitur, atque ad illam ægritudinem disponitur.

Quæstio itaque de qua nunc agimus illa est, num Variolosum luctamen illud arte possit promoveri, & suscipi sine umbra periculi, quodque etiam esset optandum, cum minori corporis jactatione & labore.

Ut id, quantum fieri potest, introspiciendo assequamur, mente, anatome, praxi, optimoque criterio ducibus, sanguinis elementa, solidorum nexus & compages in statu sano ante oculos habenda sunt, mox descendendo ad cognitionem causæ moventis, & tollentis æquilibrium, in quo salus. Causa futuræ Variolosæ fermentationis ubi signanter in corpore, aut corporis interna particula lateat, nescitur. Probabiliter in sanguine toto, qui ante hanc eruptionem potest quodammodo dici acerbus, immaturus, non despumatus: quique habet in se aliquid vitiosum, lentum, crudum, acidum, austerum, uno verbo, saluti adversum.

Quia vero præter hasce omnes causas simul sumptas multæ aliæ intercurrunt ratione subjecti, & circumstantiarum concurrentium, atque errorum in Medicina præstanda factorum, ob quas interdum, ne dicam sæpius maligno afflatu superaddito variolosi occumbere debent; ideo olim a plebe, aut mulierculis, aut Medicis inventa fuit inoculatio, atque ad actum perducta, vel Turcico more media sectione vasis sanguinei, vel scarificatione cutis in variis locis, proindeque aptato pure a Variolosis benignis pustulis paulo antea extracto; vel inquam, Sinensi more, per nares (7) introducto; aut alia quavis methodo, quam nimis prolixum esset describere; & quæ olim apud Antonium le Duc, nec non Gualterum Harris, Emanuele Timonio præsertim referente, multosque successive alios videri potest: ubi re vera ad summam facilitatem cum felici exitu opus perducunt atque promittunt hujus inventi Præcones; præsertim a Mayerne, qui Variolosi fomitis, media inoculatione *suavem*, & *prudentissimam insinuationem penetrationemque* describit; atque etiam postremis hisce temporibus Domina Mylady VVorteley Montaigù, dum cum Sponso legato Constantinopolitanam Urbem invisebat, & Variolarum insitionem in proprio filiolo pertentavit, quæ mox Londini in sororula etiam peracta fuit: proindeque pluribus aliis præmissis exemplis felicibus, ad Supremos etiam Regios Principes evecta, & administrata.

Verum ut ad præsens institutum nostrum, seu scribendi argumentum proxime accedam, de inoculationis eventu agendum est. Utque ad normam explicatæ tuæ petitionis ipse paream, liceat, quamvis in Epistola, pro dicendorum claritate capitulatim incedere.

1. Scilicet referendo experimenta Brixiæ tentata.
2. Clarissimorum Virorum Sententias recens exortas.
3. Rationes & fundamenta, quibus opinio nostra innititur.
4. Punctum Theologis proponendum.
5. Dictorum omnium Conclusionem, & Summarium quatuor articulis distinctum.
6. Denique, pro mantissa, additis pro curatione Variolarum nonnullis remediorum formulis.

(7) P. Dentreccolles literis Pekino 1729. datis, asserit insitionem in Sinensi Regno dici *Tchungtcou*, *seminare il Vajuolo*. Eodem actu refert, fermento exsiccato, & in pulverem redacto fieri pastillos pro usu.

Experimenta Inoculationis, & Contagii Brixiæ ad actum perducta.

CASUS PRIMUS.

ANno 1739 Mense Octobri, sævientibus in Urbe Brixia Variolis confluentibus, inter multos alios sex fraterculi periere; septimo, tres annos nato, superstite. In eodem, optimam in signis omnibus salutem præseferente, Sacerdos patruus inoculationem pertentare voluit. Ob rem hanc accitus fuit Vir clari nominis in Urbe nostra Octavius Marocchi. Volens, nolens, & violentissimis supplicationibus coactus, re prius protestata, si quid in contrarium accideret, negotium curamque assumere debuit. Purgato corpore, extracto sanguine, observata diæta, insitio peracta fuit consueto circiter more, quatuor in locis, brachiis scilicet & coxis, sumpta sanie parum longe a filiolo Variolis discretis, benignis, qui per solum nycthemerum lecto decubuerat, laborante, atque ad maturationem jam redactis. Per quinque dies nihil novum. Sexta nocte vigilavit, febris surrexit, proindeque apparuit sitis, dolor capitis, bibitaque aqua cornucervi, vomituque rejecta, omnia in pejus ruere: adeo ut cum celeri pulsu tendinum subsultibus, convulsionibus, & orthophnoica respiratione, atque stertore misellus morti proximus videretur. Summo mane septimæ diei Medicus cubiculum ingressus, consalutatus fuit a desperabundis & lacrymantibus mulierculis, hac propemodum voce: *Ecce Carnifex*. Nisi Religiosus adstans, Medicumque comiter atque humaniter protegens easdem reprehendisset, ulteriora, aut jurgia, aut facta poterant contingere. De facto, licet pulsus esset exilis, facies cadaverica, oculi strabismo affecti, viribusque effœtus, tamen, Sydenhamii documentis innixus Medicus, dari symptomata illa etiam in Variolis discretis, atque benignæ naturæ, aliquam spem adhuc superesse dixit mussitantibus illis mulierculis. Die febris tertia, insititiarum vero Variolarum nona, infans somno sepultus videbatur: sed imminuta febri cibum non respuit, & quiescente tendinum subsultu, respiratio facilior facta. In vultu aliquæ maculæ apparuerunt, futurarum pustularum indicia. Die decima irrequietus deliravit: tandem Variolæ evidentes emersere, & undique in multis locis, consueto gradu ad maturationem perductæ, parumque dissimiles ab illis, a quibus fomes saniosus pro inoculatione desumptus fuit. Quatuor inflicta vulnera quasi ulcerosa, pus fundendo, evaserunt: idque per mensem integrum. Tandem suborta diarrhæa infans ad pristinam rediit valetudinem. Sed Medicus tunc, atque etiam nunc sancte protestatur, nec amore, nec vi toto tempore vitæ suæ talem curandi methodum esse suscepturum.

CASUS ALTER.

PRima Octobris proxime elapsi febri corripitur Antonius Rinaldinus annorum quinque, D. Angeli amici mei & docti Medici filius. Sanguinis missione statim peracta, jusculis tractatus, febrire non desinit: die morbi quarta emersis ad cutem maculis, de variolosa obeunda lucta dubitatur. Accitus in Consultationem id indubie affirmo, tenuemque jubeo diætam, nec cubiculi frigus (1) nec nimium calorem (2) laudans. Dum exeo, ad lecti latera video filiolam quatuor annorum, Saviam nomine, ægrotanti fraterculo adstantem. Damnandæ rei novitate permotus (3) in patrem invehor, eo quia filiolam derelinqueret in illo, ob contrahendas Variolas, vitæ periculo. Respondit, data opera id fecisse, noviterque facere velle, quia Variolæ erant distinctæ, discretæ, neque in tota Urbe tunc aderat confluentium, & pestilentialium Variolarum umbra;

(1) Boerrhaavio docente.
(2) Ut Richardus Morton in variolosa ægritudine filii sui. Ait siquidem: Foco in cubiculo accenso.
(3) Innixus documentis Diemerbroechii, qui ita scriptum reliquit. *Injungendum, ut pueri aliique, qui nunquam Variolis laborarunt, fugiant non solum ægros variolis infestatos, sed etiam alios, qui inserviunt.*

bra; ideoque optimum esse, ut filia, media illa contagiosi fomitis insitione, atque inspiratione, morbum contraheret. Contraxit, & nimis. Quandoquidem, dum frater incolumis lecto exit, filia conqueri cœpit: sanguis illico extrahitor, sed brevi jam jam pustulata cubile intrat idipsum, exanthemata elevantur, magis protuberant, benignam in principio indolem præseferre videntur. Famulatus amantissime adstat, mater, mulierculæ vigilant: sed omnia in cassum, quia pustulæ subsidunt, livescunt, introeunt, incipit suffocatio, stertor in respirationis actu: tenella ægrotans, veluti syderata, fit attonitæ similis, cibum odit, non accipit, totoque varioloso, atque per contagiosam sationem producto apparatu ad cordis thalamum properante, aut in spiritali arce protinus subsistente, inter parentum lacrymas die morbi duodecima ex promoto certissime morbo natura non parata, miserrime periit. Pater lugere non desinit, non ob mortem tantum, sed ob causam mortis.

Sententiæ Clarissimorum Virorum recens exortæ.

UT tuto magis pede incederem, luxque provida coruscaret, oravi Virum Nobilissimum, scriptis editis celeberrimum (1) Brixiani Medicorum Collegii Præsidem, ut præmisso omnibus Sociis in Schedula monito tractandi argumenti (mos a prima usque institutione ad hæc usque tempora servatus) Cœtum universum convocaret. Idque contigit 7. Decembris 1758. Omnes quotquot aderant, aut Scriptis domi factis & lectis, aut ore longam dixerunt Orationem super re exposita, & controversa: sed unanimiter, nemine penitus discrepante, sanxerunt Variolarum insitionem esse posse damnosam, ideoque illicitam, & vitandam.

Professor primarius in Medicina facienda, Urbeque Arimino nunc florens Janus Plancus, Academiæ Mutinensis Conjecturantium Princeps, Lynceorumque Restitutor perpetuus, Vir si quis alius in Italia universa, & Praxi versatissimus, sapientissimus, a nobis in hanc rem excitatus die 4. Decembris 1758. rescribit, & edicens protestatur inoculationem non esse permittendam.

Vir pietate, & doctrina singularis Fridericus Sanvitali e S. J. Inoculationem damnans, ita mihi scribit: *Quo circa periculum expectemus, cum natura necessitate subeundum fuerit: non ultro provocemus, non prævertamus, illi obsecondemus, non vim inferamus &c.*

Christophorus Zanettini Archiater Pontificius literis 16. Decembris 1758. Romæ datis ita effatus est. *Mi onora V. S. Illma con sua stimatissima Lettera, alla quale ho tardato rispondere per meglio informarmi intorno alla Inoculazione del Vainolo: e per parlarle con tutta sincerità, le dico di non averla io mai praticata; nè in Roma si è mai creduta ragionevole da eseguirsi con utile, e profitto, e senza scrupolo di coscienza; poichè li Teologi non l' ammettono, e dalla Università della Francia si attende la decisione, la quale si crede non uniforme ai costumi dei Turchi, e degl' Inglesi, trattandosi di arrischiare* pellem pro pelle. *In alcuni Luoghi dello Stato del Papa un qualche Medico ha vantato cose mirabili con tale Operazione: ma si è poi saputo non esser vero quel tanto che si voleva far credere. Molto di più potrei dire su tal punto; ma lo stimo superfluo ec.*

Vivit egregius Vir iste, Patriæ nostræ decus & ornamentum, flexis genibus ad Summi Sanctissimi Pontificis Clementis XIII. feliciter Regnantis latera, frequens alloquitur Cardinales Eminentissimos, Sacratissimos, veras Romanæ Ecclesiæ Columnas; agit cum Episcopis, Præsulibus, Theologis, Canonicis, Doctoribus, ideoque pro oraculo accipienda est Sententia ipsius: quam non hærens (ut fecerunt bene multi Medicinæ proceres, & in primariis Urbibus Professores circumspecti, politici, publicumque bonum non curantes, qui mihi neque respondere dignati sunt) sed edoctus (2) tutissimam profert. Hanc aliasque tanti esse ponderis existimo, ut neminem posse refragari, credam.

Fundamenta & Rationes, quibus innititur, atque probatur Sententia nostra.

DUobus punctis, quæ proposueram, delibatis, jussis tuis obediendo, & promissis meis stando remanet, ut rogatam sententiam ipse ex animo pandam. Ne autem ulterius morer patientiam tuam, constanter, quod hujus Epistolæ fronti impositum intueris, confirmo. Usque non oscitanter ad id descendisse scias, nonnulla rationum momenta, causasque sensuum meorum habe.

In puncto illo, quo inoculatio peragitur, temperamentum pueri fortasse dispositum non est, neque paratum. Maturatio suppuratoria in Variolis sponte nascentibus fit natura illo momento operante. Medicus non potest jubere, sed debet parere ejusdem motibus. Pyrum non maturescit, febris non surgit (1), mulier non parit, vinum non evadit, nisi statuto maturationis tempore. Quæ maturatio in fratribus longo terrarum tractu sibi invicem remotissimis, sub cælo diversissimo, sed paris constitutionis, parit eundem Variolosum morbum, cum eodem periculo.

Liceat adagium scholasticum recinere. Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur. Ens novum, exterum, nunquam satis cognitum, injectum pus est: quod, ut agit, & suscipi, & circumire debet cum sanguine toto: cujusque qualitates, licet a benignis Variolis desumptas, inimicas (2) non est quod memorem. Dum spiritalia subit vasa, dum centralem cordis thalamum excurrit, quis audebit spondere, loco opiatæ expulsionis, non posse vice versa tangi, irritari exquisitissimi sensus fibrillam, vasculum tenuissimum, nerveum surculum, itaut convulsio, dolor, & sexcenta hujusmodi in promptu sint?

Implantatio feliciter vadat cum exitu optato. Verum cum in exacta suppuratione non satis forsan expurgatos sit sanguis: quid erit ob cutim a præteritis, licet optime exantlatis Variolis corrugatam, atque ab informibus cicatricibus stipatam, vitiatamque adeo, ut pustulosa adveniens eruptio efflorescere non possit?

Adde dari etiam ex natura ambitus cutesque solidas, durissimas (3) quas *costas* Boherraavius (4) densas Hippocrates vocitat: in quibus nec sudor, nec maculæ, nec cujuscumque generis exanthemata, nunquam toto vitæ curriculo, expectanda sunt. Quibus casibus si diaphoreticis, exosim promovendo, agis; oleum & operam perdis, ægrumque ponis in ancipiti.

Derivatione, coctione, spontaneis naturæ docentis motibus, crisibus, cardo præcipuus Medicinæ faciendæ innititur. Hæc sequenda, hæc imitanda: sed tempore illo non a nobis invento.

Porositates, cribra, secernicula figuræ peculiaris in solidis omnibus. Figura peculiaris in liquidis, ut permeent, & vadant. Ex his salus. Pyon implantatum diversæ toto cælo, & non cognitæ molis: quomodo circumibit? Circuitu præpedito in vasis internis majoris usus. Quid erit? Erit pertimescenda *horribilis cæcitas*, aut *ulcera rebellantia*, ut ait Guillemeus: idque etiam *post sanatas variolas*: pure edaci

 non

(1) Prostat ejusdem in Europa nostra pag. 292. Brixiensis Medicinæ Epilogus in Epistolam concinnatus. Pariterque in Opere, cui Titulus Diplomata & Epistolæ &c. Tractatus de Aquæ Tedæ facultate, & viribus pag. 269.

(2) Re scilicet prius ventilata, excussa, decreta.

(1) Cujus motio interdum esset utilissima. Nimirum in Apoplexia, in Convulsionibus, sed non promovetur: quia multa mota nocent, quæ non mota non nocebant.

(2) Quod uni prodest, alteri nocere, Aphorismus est in Medicina Practica quotidie recanendus.

(3) Quibus fortasse alludit illud Derelincurtii. *Interrus durum, firmum, non diffluens, nec difflatum.*

(4) Et quæ *ob relictas cicatriculas* ad permittendas novas *despumationes* inepta sunt: ut tangit Conradus Bertoldus Behrens in sua Observatione in Actis Germaniæ.

non retuso, ut canunt Germaniæ Ephemerides.

Si damna formidata non eveniunt, ratio est quia fermentum variolosum non penetravit, terram aptam non invenit, nec ætherogenea materies tumultum maximum produxit; quod in insitione frequentissimum intuemur (5); quia sanies sumitur in summitate pustulæ albescentis, & sero, quando vim amisit. Lignum non est aridum, ut hinc admota scintilla incendium suscitetur. Hinc inoculati vivunt, aut vivere ad tempus (nullum post arteproductam luctam de ipsorum perseverante valetudine nuncium) de quo infra) demonstrant; quia implantata fermentatio interdum est tenuis, exigua, impotens: ut constat ex sex Captivis a dextero Chirurgo Carolo Meyland Londini in Nevvgate bis, ad vim veneni actuandam, inoculatis (6). Qui quidem mox febrire, rubelli hinc inde evadere, & quasdam *luteas* pustulas, diversa latitudine, & elevatione protuberantes, ostendere cœperunt cum exitu quidem puris per inflammatum turgidumque foramen, ubi variolosus fomes introductus fuerat, sed in ipsorum nemine vera effervescentia, integer universalis despumans, separansque bonum a malo, tumultus productus fuit.

Ulterius. Aut morbida injecta vis est activissima: hinc ob rationes superius allatas timendum de vita. Aut tenuis, impotens: ideo exiguum quidem luctamen cum nullo vitæ periculo: sed sanguine non expurgato, instat recidivæ magis magisque metuendæ probabilitas: quod mihi occursantes canunt Brixiani Medici, hunc vel illum digito commostrantes, qui pluries Variolas passus est (7), quodque in se ipso expertus fuit Vir Clarissimus Conradus Bertholdus Behrens, qui *ter* ob Variolas periculose decubuit.

Tenui itaque superata lucta, non ideo triumphus canendus, mihi carissimi Implantatores, ac si victoria esset completa, sed novus iterum formidandus hostis; nonque unicus & ingenitus, ut in principio dicebamus, sed aliunde, sed multiplicibus modis aggressurus. Sporadice, endemice, epidemice (8), contagiose (9), maligniter, confluenter. Ecquis tantam hydram, ut Græca voce loquar, in humanum genus grassaturam, secabit; si septima vice hominem impetere, & interficere visa est (10), ut Borellus scribit, & Philippus de Violante Regis Poloniæ Archiater (11) refert!

Itaque, si ter, si septies homines periculose decumbunt, quidquid in contrarium afferant inoculatores: si contagio maligno (scribentes de Variolis semper ore, & calamo loquuntur de veneno, de pestilenti afflatu (12), de atra bile (13), de nigris interstitis peticulis, de vermibus, de lethali putredine, corruptione, mortificatione, gangræna (14), cæca pernicie (15), & ossibus intus (16) corrosis) jam inoculatus, nonque expiatus repente iterum invaditur, nonne periclitari (17) iterum iterumque poterit (18)?

His stantibus, & probabiliter eventuris, quis erit stultus ille, qui inoculando promittat sanitatem, inoculato Variolas non amplius esse reversuras (19)?

Neque vero, dum controversæ insitionis methodum carpo, dumque raptim obediens scribo, vellem quis crederet me disceptationum fautorem in arenam præcipitanter, omnibus prius non pensitatis, descendisse. Dum inoculationem improbo, nihil aliud agere protestor, quam confirmare ea, quæ alias produxi in Europa nostra, Pariisis existente in Suprema Summorum Regiorumque Principum Bibliotheca, quibus sex ab hinc annis (Aula Polonica protegente) Borbonicis, auro argentoque immixto, insignibus ornata, acuque Phrygio picta, Comite de Loos ejusdem Legato apud Regem Christianissimum præsentante, nomine meo transmissa humillime fuit. Fronti Operis anteposita hac inscriptione.

SERENISSIMIS
DELPHINO AC DELPHINAE
QUORUM
FELICISSIMO CONNUBIO
CHRISTIANISSIMUS PRIMUM MONARCHA PATER
SINGULIS AC UNIVERSIS HOMINIBUS CARUS
POTENS FORTIS TRIUMPHATOR
BORBONICA AVITA ANIMI PRAESTANTIA
IN BELLO ET PACE MAGNUS
DEINDE SUBDITAE GENTES IMMO TOTUS ORBIS
NUNC EXULTANT
ECCELSOSQUE HINC NEPOTES SIBI OMINANTUR
FRANCISCUS COMES RONCALLI PAROLINUS
VENETO-BRIXIANUS
REGIAE ELECTORALIS SAXONICAE DOMUS
CLIENS ET SERVUS
FLEXIS GENIBUS ORANS
UT OPUS HOC SUUM
AUGUSTISSIMO TANTOQUE MECOENATE
PRETIOSISSIMUM
GALLICAM ETIAM MEDICINAM ATTINGENS
IN SUPREMA REGIA PARISIENSI BIBLIOTHECA
REPONATUR.

Ibi inquam (20) Paginis 188. respectu Græcorum Medicinæ, 213. Hungarorum (21), & 439. Prussorum, Parisienses, & ceteri videre possint meas non spernendas in Insitione admittenda difficultates, quas confirmatas laudare dignatus est Archiater (22) Regis Poloniarum in suo nunquam satis approbato de Variolis, & Morbillis Tractatu.

Quanto fastu, quantisque clamoribus elapso nuper sæculo non erupit in literarium orbem Chirurgia insitoria, signanter sub Anglicano Cælo inventa, ad Gallicam terram translata, proindeque in totum terrarum orbem diffusa? Videri potest Etmullerus, qui rem absolvit; & promotorem Britannum nominat Mathematicum VVren Academiæ Oxoniensis; pro-

tecto-

(5) Quod frequenter judicio meo, quamvis Satores ut plurimum sileant, deberet contingere.

(6) Ut videre est in Actis Academiæ Leopoldino Carolinæ.

(7) Dominus Carolus Fozzadri non longe a vico nostro commorans, triennis, Variolis confluentibus obruitur, febrit, tantaque ad cutim emergit pustularum turgidissimarum series, ut plures saniei libræ lectum humectantes exierint. Consuetis diebus evasit: Tantum egressum a Variolis illis pus, ut nunquam alias. Quid crederes: post tantam expurgationem dum sextum annum Adolescens ingreditur, en nova Variolarum strues, strata super corpus totum, sed præsertim in capite, & oculis: quare de cæcitate dubitatum fuit. Convaluit tamen.

(8) Boerrhaavio dictante.

(9) Contagii irruentis vim indicat casus a Degnero relatus. *Fœtum* nempe variolosum editum a matre nitida, & sana; quæ alios Filiolos variolosos tractaverat.

(10) Histor. & Observat. Variol. Med. Phys. Cent. 3. ob. 10.

(11) In Tractatu de Variolis & Morbillis.

(12) Adeo penetrante impetumque faciente, ut canibus ipsis adstantibus, aut urinam bibentibus, interdum non parcat. Prostat hujus rei documentum in Actis Academiæ Nostræ Leopoldino Carolinæ T. 2. pag. 426.

(13) A qua Variolas efformari dicit Philippus de Violante &c.

(14) Fere in omnibus denatis viscera atro sanguine semiplena & putrescentia.

(15) Ita Mangetus causam Variolarum nominat.

(16) Vide eundem Mangetum, pag. 282.

(17) Ut declamat etiam Joannes Samuel Carl, dum de Variolis adultorum loquitur, ajens: *Conamen inoculationis apud Germanorum Magnates infelici exitu suspectum reddebatur*.

(18) Poterit & fortasse ad plures ire, præmissa jussione Hæredibus suis, ut supra Sarcophagum signent inscriptionem illius Hispani: *Valebam, ut melius valerem, hic jaceo*.

(19) At non solum reversuræ, sed postquam ad multum tempus insertione peracta latuerint, ad emunctoria, ad glandulosas partes *abscessus* producunt, ac suppurationes, *ludente sic in diversiformi corporum crasi natura*. Ita loquitur præcipuus Inoculationis antesignanus. Vide Mangetum, pag. 226. T. 4. Parte prima.

(20) Idem Opus nostrum, cui Titulus Europæ Medicina a Sapientibus illustrata prostat Pariisis apud Amicum nostrum Ludovicum Joannem Thieullier Virum celeberrimum.

(21) Ibi dum de cithera Archipelagi Insula sub Dominio Venetorum loquebamur; multa de Innextu Variolarum damnando in medium lata sunt.

(22) Philippus de Violante Neapolitanus, pag. 52.

tectorem vero Timotheum Clare Medicum Regium: proinde deque ad enatas in invento illo vicissitudines descendens, res multas profert, etiam stupore dignas, quas refricare tædiosum esset. Jam quisque scit insusoriæ, & transfusoriæ Chirurgiæ Methodum, magno hiatu promissam, cecidisse. Sororis, & simillimæ inoculationis prognosticon.

Quid dicendum de curatione Morborum media Machina Electrica? Videantur quæ nos commentabamur (23) in Epistola Cremonam missa Celeberrimo amico nostro Josepho Migliavacca circa ampullosa ejusdem miracula; & profecto non mirabimur, si nunc a doctis hominibus jaceat proscripta.

Vices ipsas habebit & Variolarum insitio, publicumque bonum juvabitur magis, si remedia promulgata, & delenia prodibunt a Clinicis toto tempore vitæ suæ prope lectulos ad naturæ latera medicinam facientibus, solis judicibus competentibus, mortique luctantes videntibus; cæteri quippe doctissimi, & in Urbibus ad alia utilissimi, theoretici, cathedrarii, vident nimis, sæpius creant, imponunt, opiniones nuptas ducunt, argumentum suum ad sydera evehunt, surdi sunt: objecta, oratores & rhetorici, nimis acriter solvunt; sed difficultate majori superstite. Deusque velit, ne ego ipse, alios corrigere audens, nimis inoculationem (adversarii næ lucidum intervallum dicent) damnem. Tu, amicorum optime, ridebis.

Quis fidem præstaret Tarry Medico Britanno referenti, ex *quatuor mille* personis, Variolis malignis in suburbiis Pera, & Galata Constantinopoli obsessis, neque ullum periisse? Quis ampullis, & montibus aureis Meyland Chirurgi Angli, neminem post inoculationem *Variolas, per totum vita cursum, rursus passurum?* quis fabellis Jacobi a Castro, nullum fieri ab inoculatione deformem, nec aliis morbis corripi, nec ullum *occubuisse* (24)? quis Gualtero Harris, hominem *bis* non posse Variolis infestari? quis Jacobo Pilarino, promittenti excitatas Variolas esse semper de *genere distinctarum*; solumque *viginti*, *triginta*, raro ad centum pervenire? quis Carolo Chais dicenti, *non aversi esempio d' una ricaduta doppo l' inoculazione?* quis Milor Isacco Episcopo Anglo VVorcesteriensi anno 1752. in Ecclesia sua de Utilitate inoculationis prædicanti (25)? quis *Orationi Harvejana* a Ruperto Taylor in Collegio Medicorum Londinensium recitatæ? si ubique in illorum Scriptis (nonnullis oratorio alioquin & Attico stilo exaratis) calculis falsis, tot res mutilatæ, involutæ, demptæ, ampliatæ, non satis explicatæ, reperiuntur, ut quid tutum erui non possit?

Hujus instituti pariter sunt historia Domini Tyssot (26), insitionem factam in Filiis Serenissimi Ducis Orleans inter alia refereas: Transactiones Philosophicæ Londinenses: Opera Meadiana, Hansloaneana, Arbuthnotiana, præsertim Doctoris Kirkpatrich (27), Harrisii, Vateri, & Theophili Lobb, Butini, Ramby, della Coste, Domini Dodart primarii Regis Franciæ Medici, Scheuzeri, Morissotii de Flandes, Trouchini (28), Hosty (29), & centenorum aliorum, quorum nomenclaturam aut historiam texere, nec nostrum est, nec sinunt Epistolæ limites.

Quod revera objectionum omnium caput est, & quæ plurimum valent pro insitione sustinenda, sunt duo, inter tot alia, præcipua fundamenta a Parisiensi Scientiarum fonte vulgata. Nimirum Sententia favorabilis Sapientissimi Sorbonensis Cœtus (30), atque etiam Memoria lecta ante socios suos Regiæ Academiæ Scientiarum a Collega nostro Domino de la Condamine. Dum tamen trepidantem me sentio, & ambo veneranda esse nosco, elucet radius lucis luminosissimæ, qui me plurimum recreat, ac prorsus beatum efficit. Illud est. Si tanta relatæ Sententiæ Sorbonicæ vis, si tantus rationum apparatus, qui major esse non potest, non persuadet: si inoculatio a centenis Scriptoribus, iisque doctissimis protecta, a Collegio Medicorum Londinensium approbata (31), a paucissimis defensa, adhuc post tot annorum periodos vacillat, non progreditur (32), signum evidentissimum est quod persistere non potest, quod cadit, & damnanda venit: quod denique ante supradictos Patres conscriptos Inoculationis Sistema expositum non fuit in aspectu justo & legitimo, tacitis luminibus & pluribus factis, ob quæ nuperum inventum nutat (33), & quæ nunc a nobis, nisi mea me philautia decipit, meliori in lumine collocata facient, ut proverbium verificari possit: sapientis est mutare consilium. Non secus ac in Sacra Romana Rota, ante quam, post judicatam causam, iterum noviter instructa, novisque repertis & codicibus, & rationibus in eodem amisso puncto datur appellatio cum judicatæ prius sententiæ mutatione.

Accessere insuper, non ignoro, Italici, plurimum habendi, assensus Virorum Doctorum in Urbibus doctissimis. Video quippe Florentiæ, scribente Viro celeberrimo Joanne Targioni Tozzetti (34) peractas nuper & feliciter aliquas cum laude inoculationes. Video Patavii novam inventam Methodum a Clarissimo Viro Francisco Berzi (35) pro excitandis Variolis, quam maxime suavem, & summopere, quia absque carnificina, præ aliis probandam. Quæ summam laudem merentur, & quæ, ut ita dicam, experiundi gratia in præcipuis Scholis facienda sunt, ut discant, & doceant. Sed hæc per transennam facta non probant satis. Pertentare aliquid, unum est. Lex, usus, remedium omnibus exhibitum, milleni hominum inoculati, & inoculandi, statuta Praxis, aliud est. Quid plura? vis aliud, Ponticelli Ornatissime? Illico ac videbo Academiam totam Patavinam, Florentinam, Bononiensem insitionis sistema laudantem, promoventem, illico illud amplectar, & ceteris præibo.

Rei hujusce ruina, ob quam justissima adhuc lex, decretumque ad inconcussam praxim redactum non emanavit, illa est, quia materies ad duos Judices pertinens, Theologum scilicet & Medicum, confuso perturbatoque ordine tractata fuit. At non solum tractata, sed etiam intellecta, atque suscepta, fortasse, quod plurimum evenit, ob præjudicatas opiniones falsis rationibus & factis, ut desuper dicebamus, adumbratas. Ut itaque clarius res eat in posterum, & hæc nostra,

(23) Vide Opus nostrum in folio maximo: sub Titulo *Diplomata, & Epistola &c.* ubi Scriptores de Machina Electrica nimirum Pivatus, Veratus, Papinus, Bianchinus, Nollet Abbas, Lovis Gallus, Jallaberr confutantur, & redarguuntur.

(24) Liceat adagium referre. *Qui nimis probat, nihil probat.*

(25) Si contra Concionator in Templo Sancti Andreæ Londini inoculationem damnabat? ut prostat T. 1. pag. 139. Ephemeridum Germaniæ naturæ Curiosorum.

(26) L' inoculation justifiée, ou Dissertation Praticque &c.

(27) Analisi dell' innestamento del Vainolo in Londra 1754.

(28) Ragguaglio presentato alla Facoltà de' Medici Parigini.

(29) Qui in Duce Cartres & Comite Gisors annorum vigintiquatuor inoculationem peregit, non incisione, sed vesicanti applicito. Quæ bonitas! quæ cæcitas! Venenum in viscera adigunt, ac si Couphé ex poculo esset sorbillandus.

(30) Ut clare constat ab Epistolis Morandi Morandi nuper a Joanne Baptista Pasquali prælo traditis. Venetiis pag. 127.

(31) Giornale de' Letterati Oltramontani, pag. 40.

(32) Asia quippe Turcicum imperium, ubi insitus viget, parum probant. Reliqua alibi cœpta, aut in Gallicis regionibus propugnata, nonque ab Academiis. & Societatibus scientissimis pleno flumine confirmata, respectu Orbis totius, sunt hirundines, quæ non faciunt ver, & rari nantes in gurgite vasto: quorum non personis, sed inventis ipse procellam auguror. Quotidie ad me perveniunt in Epistolis Monita Virorum in arte Medica principum, puta, Baronis Gerardi VVansvieten, Augustissimæ Familiæ Archiatri, & Imperialis Bibliothecæ Præfecti, scribentis ab Urbe Vienna 7. Decembris 1758.: *Nondum hic invaluit inoculatio Variolarum*; aliorumque multorum ab Urbibus, Genua, Verona, Mantua, Mediolano, Venetiis. Ubi certe, si post Pilarini editum Opusculum Anno 1715. per inoculationem medendi mos invaluisset, Vir ibi Sapientissimus Acadius Capellus, nemini in Praxi Medica secundus, Amicus noster, clare locutus fuisset in sua nunquam satis laudata de Venetis medendi usibus Epistola, qua Opus nostrum ornatur pag. 380. dum fuse & sapienter de Variolis locutus est.

(33) Inventa utilia, rationabilia, ubi innotuerint, viam sibi faciunt sine difficultate, & sine tot Protectoribus.

(34) Novelle Letterarie pubblicate in Firenze l' anno 1757. Tom. XVIII.

(35) *Nuova scoperta a felicemente suscitare il Vainolo per artificiale Contatto.*

nostra, qualiacumque sint, a distinctione, veritatis matre, lumen mutuantia, ad quæstionem declarandam conspirent, supponamus, quod hactenus dicta a Medico penu, atque a practicis observationibus desumpta, sint & inserviant pro fundamento & basi Medicis, ut inoculationem damnent: ideoque ex hac parte functus officio meo ipse videar.

Punctum Theologis proponendum.

LIceat nunc quæstionem Medicis cogitationibus excussam Theologo proponere. Qua in palestra licet, aliquantulum fatimus, aliquidque meruimus, dum de Homine invulnerabili (1) scribentes, Dæmonis potentiam in sublunaria, hominesque ipsos excussimus, non ideo Theologici Doctoris figuram nomenque affectabo, controversiam ipse dirimens; sed Causidici munus gerens quæstionis statum exponam, ut Sacri Venerandi Judices, sine quibus non possunt Medici ulli ad ulteriora procedere, ex animo suo sententiam ferant: utque nullus supersit disceptandi, & opponendi locus, proindeque resurgat indissolubilis argumenti vis, ipsissimis Inoculatorum verbis placet incedere, & protinus ad quæstionis judicandæ statum citissime & brevibus devenire.

Jurinus, & Condamine primatu Inoculationis Antesignani pluribus in locis scribentes (2) statuunt, & admittunt unum ex quinquaginta inoculatis certo perire: idem ac viginti in omni milliari (3). Hoc posito, & ab ipsismet confirmato, peto ab inoculatoribus, num illi viginti homines debeant dici mortui, an occisi? Si primum; fatum est & lex omnibus una, ideoque quiescendum. Si secundum, quisnam fuit reus? Animam pro anima dari debere, olim legi in sacris paginis, sed Inoculator habet animam unam: animæ occisorum sunt viginti, quæ in æternum clamabunt ad Dominum Deum suum. Heu, mi Inoculator, si Christi Religionem profiteris, quinam remorsus (4)!

Propositio itaque proferenda ante Tribunalia, ante Theologos, pro permissu obtinendo debet esse tenoris sequentis. *Num sub spe salutis liceat homines interficere.*

Nec valet responsio, unum pro populo perire debere (5), & id esse in arte nostra usitatum, dum nempe Medicus jubet Chirurgo amputandum crus, ne gangræna ascendat, secandumque abdomen, ut exeat in Hydropicis aquarum colluvies: quia illo casu mors præ foribus, æger desperatissimus ad incitas redactus, certoque moriturus. Ideo anceps remedium petitum, & volitum, plerumque inutiliter pertentatur. In nostro casu infans sanissimus est, ad ultimam senectam, vel cum, vel sine Variolis perventurus. Sique bene rem assequor, eo magis hæc omnia in medium proferenda sunt: quia hodierna die Insitionis Sistema occidenti est proximum, rationibus præsertim ex foro conscientiæ desumptis, ex quo omne bonum, omne verum. Contra, ex foro Medicinæ dubia, syrtes, conjecturæ, difficultates, præjudicia, quibus involvitur inoculationis Chaos.

Crescit oratio. Si Inoculatus adultus est (multos quippe admirabundus video, exacta infantia, ne dicam adolescentia, se Operatori submittentes) mortique proximus, videt Chirurgum, qui ferrum administravit, qui purulentum fomitem adegit in viscera sua, Medicum, amicum, parentem, qui jusserant. Quæ pathemata? fortasse in eosdem? Qui transitus vindictæ cogitatæ plenus! Contremisce inoculator.

Dictorum omnium Conclusio & Summarium quatuor articulis distinctum.

SEd jam redeamus ad nostra. Si inoculatus filius unigenitus Familiæ nobilissimæ, aut Principis, aut Regis, vivit, oh rem pulchram! Si occisus perit, ut fecerunt omnes (oh crudelissimum Patris cor!) filii quinque numero, Domini Smith Hiberni (1), unicuique Filius Milor Inequin (2), prognosticon faciendum est, inspiciendumque Numisma ex parte aversa. Multoties ipse audivi, defunctorum parentes mille convicia, & probra imprecatos Medico, qui cum pluribus aliis doctissimis postremæ jam incurabili ægritudini interfuit. Mulierculaurum phalanx quasi verberibus percussura erat humeros Medici Sapientissimi Octavii Marocchi, qui a Sacerdote Patruo jussus, insitum nepoti commiserat. Ideo licet & ipse fatear Chirurgum non posse dici realiter reum, quia finis suus erat optimus, dandæ scilicet salutis, & vitæ, tamen pertimescendum est, quid possit facere homo etiam ab injusta causa commotus: dolore scilicet summo mentis aciem occupante, ut in relatis duobus casibus. Posito itaque inoculatoris errore (fecit enim quod non debebat facere) & innocentia (quia habebat finem optimum juvandi) crederem quod Parentes, & in illa Urbe Tribunal Justitiæ secularis nihil facerent: sed Populus, qui amisit spem suam, veluti furibundus, & ira percitus posset ad imprecationes, & ad lapidationem devenire.

Tandem, ut aliqua etiam objecta solvamus, quid quæso probant Brixiæ calculi ab Anglia desumpti, ita ut exemplum transferendum sit in regiones nostras? Quid probat in variolis sponte nascentibus unum ex quinque, vel ex sex periisse, si pluries, laus Deo, hic habemus variolas discretas, benignas, lento more procedentes, ut fere omnes feliciter evadant, & interdum pauci moriantur e centum ægrotis? Ergone ex fatali Londinensi, Ligurnensi (3) olim vicissitudine argumenta sumenda sunt, & calculi firmandi, hucque illuc in ceteras Europæ Provincias circumferendi, ut inde lex generalis in Mundo toto variolas inserendi resurgat? Ergone statim centum mille aurei nummi adnumerandi, solvendi, ut Xenodochium a fundamentis erigatur, ut Londinensi more innumerabilia expensa fiant Medicorum, Chirurgorum, aromatariorum, & reliqui famulatus? Ergone nunc, quod neque tyrannus humani generis inimicus cogitaret, affatim, tumultuarie centeni infantes, sanissimi, deliciæ hominum, vulnerandi sunt, ut ægrotent, ut pus veneficum absorbeant, ut suspiriis & lacrymis urbem impleant; & inverso (horrendum dictu) nunc divinæ artis, ægrotos medicantis, sanos non tangentis, ordine, Medicus agere debebit, ut aliqui ex iisdem moriantur, moriantur que interfecti?

Hanc ego dicerem turpissimam, avarissimam Professorum rei & auro inhiantium famem, quæ fortasse in Turcico imperio, & Anglicano regno fons fuit errorum omnium, & quæ (laus Deo) distat a Gallicis, Germanicis, atque Italicis regionibus nostris. Distet itaque, quod Deus Optimus Maximus faciat, etiam inoculationis labes, & pestis; atque redeat ad Barbaros, ubi prima inventa fuerunt hujusmodi elementa & semina: redeat ad sinum Thermaicum (4) in Insulam Ziam: ubi ob populorum frequentiam, & annonæ defectum, statuta lex est in viridi semper observantia, ut homines successive necentur. Ibi quan-

(1) Dissertationes quatuor. Typis Marci Vendrameni. Brixiæ. Insuper Dissertatio illa videri potest in Operibus Calogerianis recusa.

(2) Memoria sull' innesto del Vaiuolo letta nell' Assemblea Pubblica dell' Accademia Reale delle Scienze di Parigi il mercoledì 24. Aprile 1754. trasportata dal Francese. Firenze 1754. pag. 49.

(3) Quamvis, ob rationes jam exaratas, numero plures interfecti credendi sint. Ipse quippe Scheuzerus Insititii Operis Protector (Orator dum rhetorico æstro percitus argumentum sustinet, facile est ut rem sustineat) asserit ex 237. hominibus inoculatis sex periisse: scilicet 1. ex 47.

(4) Dicet aliquis: Roncallus timens, rationibus ex Medico penu desumptis, non satis probasse, refugit ad sacrum, resque divinas contemplatur. Utique: Adversarius rem acu tetigit. Illam Medicinam profiteor, quæ stat cum Theologo.

(5) Quandoquidem effatum illud pertinet ad res humanas.

(1) Ut asserit Dominus Cantuvel Medicus Anglus Parisiis morans. In Opere, cui titulus: Dissertation sur l' Inoculat.

(2) In Actis Leodii Inoculatorum fautores excusationibus non petitis rem vellent invertere: sed factum negare non possunt.

(3) Oppido, ut quisque scit, in Hetruria: ubi anno 1755. Variolæ pestilentiales, confluentes, malignæ grassari non desinebant.

(4) Ut diximus in Europæ Medicina, dum de Græcorum medendi usibus loquebamur, pag. 192.

quantum velit nidificet, adolescat, ubi nec ratio, nec religio, nec humanitas.

Denique jam tandem, quia aliqui amant incedere scholastico more per propositiones, en illarum summarium ad quatuor redactarum, quæ ad fulciendam firmandamque inoculationem concurrere deberent. 1. Ratio humana. 2. Ratio divina. 3. Experimentum tutum. 4. Eventus perseverans. Omnia deficiunt: Ergo Inoculatio exsibilata.

Nihil deest Inoculatoriæ phrænesi, nisi ut chymico apparatu pus humanum pro fomite elaboretur, corrigatur, & multifariam paratum res præcipua evadat in officinarum ampullis, & nartheciis minio, & aurichalco circumdatis: proindeque translata pro mercimonio in regiones longinquas tamquam caput (5) necessariissimum (sub titulo. *Vita, salus*) pro hominibus necandis, inserviat. Tandem lites oriantur inter proprietarios & venditores (6) puris humani præparati, circa magis aut minus electam qualitatem. Hæ tibi, optime Literarum Mecœnas, videbuntur nugæ: sed crede mihi, post primum errorem, alii accedunt. Rem hanc scriptam non vidi, sed voce relata fuit.

Ad amovendis hujusmodi præjudicia, nescio an optandum foret, ut Inoculatorii apparatus pompa a mimis, atque histrionibus in Theatro repræsentaretur, non secus ac Thema illud ad imaginarios, & Melancholicos Morbos spectans. Quandoquidem etsi scenica spectacula, Messala & Cassio censoribus, anno V. C. 599. primum promoventibus, nunc a veteri, summopere laudanda, severitate, plurimum degeneraverint: tamen negari non potest, res illas ab acutæ mentis Mimographo descriptas atque a gesticulatoribus & Archimimis in medium prolatas multum conspirare non posse ad mores reformandos, atque ad inventa & facta fundius cognoscenda. Ibi quippe humanæ artes & technæ non minus, quam verum & falsum, alternis lucta, & vicissitudine productum, in speculo conspiciuntur, ideoque edocta spectatorum mens cautius sancit, & judicat. Sed post quadraginta novem repræsentationes, amarem ut inocularetur puer ille, qui ad quinquagenarium numerum perveniens, secundum Adversariorum supputationes, & concessa, certo occidi debet: ibique reperirentur, quod alioquin libenter faciunt, Matronæ nobilissimæ, quæ amant carissima pignora sua. Audirem quippe dum Infans interfectus moriturus est, quid dicant, quid exclament. Apage Inoculator: ne vapules.

Antequam manum de tabula hac duæ ulterius Propositiones in medium adducendæ, quæ ceteris missis etiam, & veluti indictis, solæ sufficiunt ad litem dirimendam. Hoc tamen pacto, ut, omnibus Literatis, sapientissimis licet, exclusis, soli Clinici Optimi Practici non præjudicati, mecum in arenam descendant. In mente quippe habeo, in prima, unico intuitu, & diffamine omnes Inoculatorum calculos dissipare. In secunda vero, ob enorme humanis gentibus illatum damnum, sententiam reddere confirmatam.

Ad compescendos autem susurros, tollendasque objectiones, concedamus rationes, & calculos exposita in omnibus libris verissima esse. Postquam vero lætissimos Auctores ipse generosus reddidi hac admissione: æquum est, ut & ipsi rationem reddant de centenis, aut millenis Infantibus post momentum peractæ inoculationis. Quandoquidem si tanto amore illos prosequebantur, durante curatione, inconveniens esset omnes illos in profunda oblivione derelinquere. Ab his sensibus clare intelligis, Archiater Sapientissime, quo colliment meditationes meæ; nimirum ad errores illos, quos Medici silent, & terra tegit. Respondete statim quotquot adestis Practici Professores, qui hæc legendo percurritis, aut in capite, aut ante oculos efficta intuemini. Vos, vos obtestor, & invoco. Sancite statim, num milleni illi Infantes ab inoculatione tunc per mensem, per annum sani effecti, vivant adhuc. Dicite num ex iisdem centum, vel bis centum, in quibus duo, vel tres pustulæ vix apparuerunt, & aliquis saniosus liquor per artefacta vulnuscula extillavit, ideoque nulla sanguinis ebullitio, aut despumatio facta fuit: dicite, inquam, num tuti sint, num sponte intus orto sanguinis, & liquidorum omnium tumultu, aut adveniente pestilentiali afflatu, iterum de certo ægrotare, variolosumque stadium subire non debeant. Si Variolæ, ut jam expositum, redeunt post primam despumationem integram, & magnam, sponte ex maturatione ortam, quid dicendum de insititiis, in quibus aullerum, acidum, immaturum restitat? Quid ergo insitione factum? Nihil. Recolligant idcirco a multis retro annis, pro ut illis placet, suorum inoculatorum numerum, scrutentur vitas, mortes, ægritudines ab inoculatione relictas, novosque renovatarum Variolarum curriculos, postque viginti, aut triginta annorum cursum laudent operationes suas (7).

Ad secundam vero propositionem quod attinet, diabolus non potuisset invenire modum, quo plures occumberent. Tu, tu ipse a me oratus, deprecatus judica, num productis per impositum fomitem Variolis, & relato more succedentibus (ita ut aliquæ papulæ sub pustularum figura emergant, & exilis eveniat in sanguine tumultus, cum successiva felici quantavis, quam institor deceptus laudat, suppuratione, febricula, ceterisque concurrentibus in statu medio, nonque acuto symptomatibus, quæ omnia sibi gratulabundus circumfert, & probat) major proinde pernicies misello ægerculo non immineat: scilicet ob (attendite Inoculatores) rationem super omnes alias maximam: & est. Quia in illo miti luctamine aliqua subiguntur insita fermenta motui illo Varioloso disposita, aut proxima, aut excitata: restitante in visceribus, in utriculis, in glandulis, in sanguine toto crudioribus immaturis variolosi veneni particulis, ideoque vera variolatio protrahetur ad tempus, ad annos: itaque in adulta magis ætate Variolæ contingent; in qua multi magis absque ulla hæsitatione peribunt.

Tertia insuper propositio accedit, aliquatenus jam in principio tacta, sed non satis enodata: supradictis in vi non impar. Noscis ne, mi Inoculator, num ille subiturus sit curriculum variolosum? Si affirmative respondes, erras. Non datur apud nos scientia hæc. Ergo nescis. Hoc posito. In centum Infantibus, V. G. decem a Variolis debent esse immunes. Taliter a natura creati; & qui habent solidorum nexum, & compagem diaphoresi ineptam. Tu his decem infortunatis venenum adigis. Quid erit? Responde. Incipit tumultus cum vitæ discrimine. Ad cutim hic non datur transmissio. Genius fermenti venenosi suapte natura tendit ad cutem: ob peculiarem horum Infantum structuram non potest. Quo ibit venenum intrusum? Responde. Siles. Horrescens, dicam ego: ibit ad infanticidia cumulanda.

Quid agis, crudelissime inoculator, venenum adigendo illo quadrienni unigenito, qui tam pulcher in cute sua, tam sanus, jocosus, & lætus in reliquo corpore tibi occurrit, & garrit: illum ignorans & nesciens occidisti; volens ut per fas & nefas, bis Variolas subeat. Utique. Audi. Ille puer jam antea acutissimo morbo laboravit. Morbi causa fuerunt Variolæ internæ in intestinis, ventriculo &c. (quod frequens, ut diximus, & probavimus) omnibus ignotæ, ideoque variolosum naturæ pensum jam jam solutum fuerat. Quid respondes? Nec tu, nec tota tuorum Patronorum caterva argumentum hoc solvere poterit.

Hactenus, ut causæ Advocatus, cui, calor, ignis, furor, artes licita sunt. Nunc alloquor, ut homo ingenuus, qui rationem Operum, & Studiorum suorum reddere debet Deo, hominibus. Constitutus itaque, non solum coram te, sed Tribunalibus ipsis, cœtibusque omnibus, sancte assero damnum potius, quam utilitatem afferre posse humano generi propositam Variolarum Inoculationem. Quia actio crudelis est, natura ipsa abhorret, & homo videtur in temerario hoc ten-

(5) Collocandum inter Vasa arsenici, & sublimati. Ternum par. Quinam horror meus invadit artus!

(6) Et extabunt in orbe cæci, qui hos mercatores reddant divites?

(7) Adulti quippe, atque senes (multi: vide citatum Violante, pag. 38.) licet rarius Variolis infestantur, ut exponit Fracastorius, de Morb. contag. cap. 13. & alii: ideoque omnes Adversariorum ampullosi calculi statim post inoculationem facti: ridiculi, & aerei sunt: solumque post multas annorum periodos faciendi.

tentamine ire contra fatum, atque etiam contra voluntatem divinam: quo nihil magis impium excogitari potest. Ideoque statutum tempus expectandum est: & quia, etsi productæ artificiali insitione pustulæ, vel magis vel minus conspicuæ, & consuetis gradibus procedentes, tandemque declinantes, exantlatum jam esse variolosum curriculum repræsentent; tamen luctamen illud, pluries cum pusilla expurgatione, non erit decisivum, neque infantum vita in tuto posita. Sique in Medicina datur veritas, illa est, & erit: quod, aut sponte, ut diximus, intus producto tumultu, aut advenienti pestilentiali aura, poterunt iterum, iterumque infantes decumbere, & novum stadium subire. Num res ita se habeat, si mihi fides non præstatur, sapientiores consulantur, sed quæso in hoc vigiletur, ut a consilio excludatur duplex hominum genus. Primum omnes illi, qui sunt multæ auctoritatis, quique jam præventi, & occupati vigilant in hac re protegenda. Secundo, qui tenaces, & alienum appetentes; qui, quatenus inoculatio vigeat, aut stando, aut inserviendo divites possunt evadere, in quos solissimos revera tota mea oratio directa fuit. Vocentur itaque, consulantur boni Practici (8), non præoccupati, non præjudicati, orenturque, ut sententias ex animo ferant. Si cum iisdem tantum Socius meus de la Condamine locutus esset: si Medicinam ad aliquot annos factitasset, minusque tot fabellis lectis & relatis credidisset, certissime a præfata opinione illa abstinuisset; itaque jam jam res esset sepulta. Quandoquidem si recte cogito, infortunitas fuit, tantum, virum in Scientiis Coriphæum, falso illi Sistemati adhæsisse: ex quo deplorata res sustenta fuit. Faxint Superi, ut novis hisce rationum momentis illuminatus, jam jam euntem errorem ipse damnet, venientem, moxque corruscaturam veritatem protegat, & cum universo omnium bono amplectatur: atque abire jussis noxiis damnandi inventi scandalis, inoculationis exilium feliciter subsistat, ac perseveret.

Nonnullæ pro curatione Variolarum Remediorum formulæ.

QUoniam de Variolis sermo, inoculatione exsibilata (sperare siquidem juvat, ut, fracto a nobis gelu, scribentibus in hyeme summa, &, postpositis conniventiis, dissimulationibus, timoribus, strata via, semperque magis deinde patefacta; & explanata ab aliis Practicis Sapientioribus Viris, utilium studiorum amatoribus, imminens dannosissimi inventi jugum excutiatur) reliquum est, ut cogitemus, quomodo in hoc discrimine juvari possint omnes diro acuto morbo laboraturi: cui si tota nostra studia non impendimus, oh nos miseros!

Tantoque magis id faciendum puto, quia pluribus in locis, ubi ob infortunium hoc frequentissima visuntur funera, nihil aut parum agitur; curatio a sola natura expectatur, illudque maximum negligitur, quod sola remedia sanant. Ut itaque carissimi filioli, atque reliqui omnes a dira ægritudine convalescant feliciter, animadvertant Medici adstantes exactissima diligentia procedere, & distinguere. Ductoque a vicissitudinibus naturæ laborantis lumine, num ex his, quæ accidunt, suo tempore, & loco, aliqua convenire possint, ut, non experimentis per mortes actis, sed per methodicam divinæ artis semitam proximo juvent.

Illa itaque in epilogum habe.

Epispastica (1) sudorifera, Vapores (2) Fomentationes (3) Hirudines (4) Suffumigia (5) Balnea (6) Pannum (7) Spongia (8) Sectio (9) Paregorica (10) Opiata (11) Suppositoria Clysteres (12) Potationes Aquarum (13) Vesicantia (14) Ptyalismus (15) Theriacalia (16) Sanguinis missio (17) Emetica (18) Purgantia (19) Pessa in mulieribus (20) Incisio (21) Camphorata (22) Anthelmintica (23) Viperina (24) Pyrites (25) Nitrata (26) Spongia (27).

Sed jam animadverto, & tecum standi delicias, & assumpti argumenti gravitatem (28) me nimium ultra cancellos rapuisse. Epistolam itaque claudens, affirmo, omnia, quæ hactenus, fortasse nimis libere, dicta sunt, nihil imminuere existimationem summam, quam habeo erga Literatos, Medicosque Gallos, & Anglos; præcipue vero erga Nobilissimum, Sapientissimumque de la Condamine, quem tot honoribus stipatum, atque Regiis Academiis adscriptum totus Terrarum orbis collaudat, & colit. Eidem, dum rescribes, hancque Lutetiam Parisiorum mittes, adde obsequia humillima, nomine meo. Tuque vivas æternitati, Celebratissime Vir: & Augustam Regiam Gentem tuæ fidei, & sapientiæ fortunate concreditam, pro totius Europæ bono, semper magis incolumem serva. Vale.

Brixiæ 4. Januarii 1759.

(8) Sine quibus auderem dicere, nihil tuti statui posse in re nostra: adeo ut etiam, si nemo ab insitione periret, & inoculator licentiam a Theologo obtineret, & centum Literati, Lectores, Magistri, Gymnasiorum Præfecti, Publici Professores cujusvis generis insitionem pulcherrimis verbis laudarent: nihilotamenminus omnia forent nullius ponderis, nisi ipsorum toto tempore vitæ suæ ægros invitentium accedat auctoritas, & approbatio.

(1) Quæ ad pus extrahendum Galenus aptabat.

(2) De quibus recens loquitur supra laudatus Franciscus Berzi.

(3) Omnes ad cutim laxandam, ut Boerrhaavius docet, additque *totam*.

(4) *Famelica* dorso, natibus, & coxis admotæ. Docente Rudio, Liddelio, Bauderono, & aliis.

(5) Juxta mentem Diemerbroechii. Ex Junipero Lauro &c.

(6) Ut videre est in Historiis Regiæ Academiæ Scientiarum Parisiensis.

(7) Toto corpori aptatum cum cera, & camphora. Carl. Auct. est.

(8) Regioni ventriculi admota. Diemerbroechio docente.

(9) In inguinibus, aut sub axillis pro emissario aperiendo.

(10) Ab omnibus Scriptoribus quam maxime laudati.

(11) Cum aliis remediis copulata secundum Boerrhaavii documenta. Dioscorides ponit opium inter expellentia, aitque: exhibito papaveris succo oritur prurigo.

(12) Intestina sæpe laxanda, exclamabat idem Boerrhaavius.

(13) Juxta Documenta Richardi Mead.

(14) Ut legitur in observatione Viri Celeberrimi Amici nostri, quem honoris causa nomino, Valentini Ernesti Eugenii Cohausen, nunc Electoris Trevirensis Archiater, regesti in Actis Academiæ Leopoldino Carolinæ. Utque in ampliorem modum confirmat de Mayerne, ajens. Vesicatoria magna plura aplicentur, super humeros unum, supra Epomida duo, super carpos duo, super genua, & malleolos quatuor, attrahe ad pedes revellendo.

(15) Mercurium ipsum Boerrhaavius proponit, pag. 270. num. 1392. & Pitcairne, dulcem vero Sigismundus Grassius.

(16) Juxta Samuelem Carl: atque etiam Andromachum, Neronis Medicum.

(17) Etiam in inceptis Variolis Arabes sanguinem mittebant usque ad animi deliquium. Nuperrime Philippus de Violante Regis Poloniæ Archiater in suo Tractatu bene multos signat Scriptores post inceptam eruptionem sanguinem mittentes, etiam ex jugularibus. Mayerne hæc ait: *In Adultis vero vena sectione, Deo benedicente, me plus effecisse, quam omnibus alexipharmacis* Franciscus Buttnerus, Freindius *egressis Variolis* sanguinem mittit.

(18) Sydenhamio docente, & a Gundelsheimero proposita.

(19) Sydenhamio, Horatio, Augenio, Hoffmanno, & pluribus aliis docentibus: ita ut diarrhæa ipsa promoveatur.

(20) A multis Auctoribus proposita.

(21) In inguinibus, aut sub axillis pro Emissario aperiendo.

(22) Sine quibus Variolas confluentes curari non posse Kannegiessers auctor est.

(23) Multa vermium millia in varioloso stadio visa fuisse, constat ex observatione in Actis Academiæ Cesareo Leopoldinæ, signata pag. 35. Vol. 7. De facto Rhodius, Formius, Bayhinus de Vermibus fugandis loquuntur.

(24) Ex Mangeto.

(25) A Cornelio Celso proposita.

(26) Mangetus pariter.

(27) Regioni Ventriculi admota. Diemerbroechius.

(28) Tanta est, ut, si unquam alias, certe nunc videar mihi jure blandiri posse, me de publico optime meruisse; utpote qui, cunctis Italiæ proximorumque Regnorum Scholis silentibus, Patriam, Principum Familias, denique universum terrarum Orbem ab artificiali imminente, moxque grassatura, peste, unus (modeste liceat gloriari mihi) liberaverim.

P. S.

CLausa jam Epistola : ob notitias undique per tabellarios conquisitas, accessere nuper documenta certissima adeo, ut piaculum fuisset eadem omittere, & nota non facere. Tanti quippe sunt, ut dicere ausim, me nunc posse vestimenta Advocati deponere, novaque legislatoris induere ; non dubiam opinionem, sed sententiam certam, & inappellabilem proseferentis. Excitavi non ita pridem virum celeberrimum Nobilissimum Equitem Antonium Vallisnieri in Patavina Universitate Historiæ Naturalis Professorem, immortalis famæ Viro Patri suo simillimum, qui tam docte scripsit, & ornavit Opus nostrum, cui Titulus : Diplomata, & Epistolæ, pag. 142. ut, data occasione, humaniter, & comiter sciscitaretur a præcipuis ibi viris, fallere, & falli nescientibus ; puta, Morgagno, Scopulo, Lavagnolo, Placentino, Pujato, Vvandellio, aliisque, quid sentirent, circa controversam Variolarum insitionem. Quando, ecce, in Italica Epistola nobis 10. Januarii 1759. conscripta, post aliqua effata, circa novam artificialem Methodum hæc signata sunt. *Questi Signori stanno sodi, e fissi nella vecchia sentenza*. Igitur, si tota literatissima, & in practicis rebus, quod plurimi faciendum, versatissima Gens ad docendum nata, hæc sancit, & decidit : quis erit temerarius ille (loquamur libere) qui contra hoc flumen ire contendat, qui repugnet, & se dissonum fateatur ? Sicuti propterea, venerabundus in Italica nostra Gymnasia, præfatæ Epistolæ pagina 7. fassus sum, me esse paratissimum ad non dissentiendum ab inoculatione ; quatenus aliter illa sentirent ; ita nunc vice versa, tantis auctoritatibus innixus, re a toto illo gravissimo Cœtu approbata, censeo delirium fore ab indicata a clarissimis hisce Viris semita deviare. Imo vaticinor futurum, ut non solum hic terrarum, subque Veneto cælo, sed etiam ultra montes, & transmarinas ad oras Patavinum Oraculum (nec primus casus erit) esse accipiendum.

At : quo unquam se vertere possunt Inoculatores post, anno elapso, Romæ in lucem ortas Dissertationes duas, Typis Salomonianis ; ubi duo Professores, unus Medicus, alter Theologus ; vicissim de Variolis naturalibus & artificialibus, ant loquentes, aut scribentes, rem recolligunt, illustrant, & sibi objectantes in bono adeo lumine collocant : ut non nisi desperatus perseverare possit in inoculandi pervicacia ? Deus bone ! Quin omnia regeram. Video ibi Magnum Hecquet Christianissimi Regis olim Archiatrum dicentem : *L' operazione è falsa ne' fatti, ingiusta, senz' arte, senza leggi : non evacua la materia del Vajuolo : ha un doppio carattere d' essere riprovata : è contraria alle mire del Creatore : non preserva dal Vajuolo naturale, è opposta alle Leggi, non rassomiglia a cosa alcuna di Medicina*. Video duos infantes inoculatos, qui periculo elapsi videbantur ; sed advenientibus Variolis, post aliquod tempus, confluentibus miserrime obierunt. Video in vigintiquinque *inoculati, otto ebbero i morviglioni discreti, diecisette gl' ebbero confluenti e cattivi a segno, che si dubitò forte della loro vita*. Cur dubitandum non est ? si mercurium exhibent pro parandis ad inoculationem puerulis ? Quæ stupiditates ! Video filiolum cujusdam Medici inoculatione occisum, cum tanto Chiæ populositatis dolore, ut Episcopus Philippus Bavestrelli Methodum artificialem proscriptam voluerit. Uno verbo in eodem libello video tanta ; ut nescio quid consilii capere possint obstinatissimi homines illi. Ejusdem itaque relectioni recalcitrantes remitto : sed, pro hujus scripti coronide, silere non debeo.

Regem Prussiæ (ut ibi videre est pag. 230.) re prius excussa, & consulta cum Sapientissimis Medicis suarum Universitatum, insitionem Variolarum damnasse, atque in exilium misisse non solum, sed pœna gravissima multasse Insitores, ipsosque Insitos, aut pro ipsis, si pueri sint, eorum Custodes, Agnatos, Tutores. Ideo illud jam tandem reliquum, quod Passeronus habet in Poemate suo, sub titulo : *Il Cicerone*, Canto XXVIII.

Quanto al Vajolo poi : torlo bisogna,
Quando cel manda il Ciel ec.